

засідання Режисабу від 16.1.ресня 1925.р.

Присутні: т.т. Курбас, Василько, Макваренко, Гавришко, Бегичева, Дубовик, Імай, Шербатинський, Лішанський, Тероженко, Райціс, Савченко, Балабан, Бортник, Тягно, Крушельницький, Кудрицький.

Порядок дня: 1. Доклад про стан роботи над "Енеїдою" - Василько.
2. Поточні справи.

Курбас: Цей доклад - не конкретний план, а загальна інформація про стан роботи і міркування т. Василька загального порядку про постановку.

Василько: Оперетка, колись складена трьома особами, загинула підчас пожежі. У нікого немає повної оперетки. Є лише поодинокі джерела, які я використав. Написана вона Старшицькою-Черняківською, партетурю вивіз закордон Садовський. Швтора тижня присвятив я на введення оперетти із різних джерел у певний менш-більш цілий вигляд. Музика-клавир знайдений в Т-тві ім. Леонтовича. Він і послужив підставою для відновлення поодиноких номерів.

Ч И Т К А П " Е С И .

Виходячи з тої мети, що у нашому репертуарі мусять бути якась виразна комедія, я спинився на матеріалі цієї оперетти. Правду кажучи, я думав, що вона має більш гострих моментів, коли я познайомився ближче з матеріалом переді мною стали нові думки. Енеїда для створення спектакля - матеріал дуже зручний, зручний тим, що ця фабула про богів дає можливість таксо впливу, як у Котляревського. В умовну фабулу міфічних богів Котляревський вплітає тогочасні побутські, національні і політичні з'явлення. І це для часу Котляревського, коли ще було кріпацтво, політичний устрій був ліквідований, - було надзвичайно гостро. Використовувати наново цей матеріал, можна з нього зробити спектакль сьгоднішній, що був би сатирою на сьгоднішні теми. Тут питання тільки в тому, що коли більше придивляешся до Олімпу, то ясно що Олімп ідеально введений у бюрократичному страсю. Починаючи від Зевеса і кінчаючи всею прочою бражкою - всі кабарники іт.д. В особі Олімпа дуже легко зачепити весь устрій, що був до революції, легко пізнати тут і царів і чиновників з всіма їхніми хибами. І не надаю великої ваги побутовим з'явленням. Транспонувавши матеріал цілком наново, получится натаяк на політичну сатиру, получится пародія до певної міри.

Саме погане, що є в архітектоніці цієї п'єси - це брак дії загостреної, страшно яскраві змінами, що характерні для оперетки. Єсть галерея типів, характерна еротика. Це є. Основне - брак дії, брак гостроти на сьгоднішній потрібної сатири. Це безумовно гостро відчувається настільки, що я тої думки, що оперетку у такому вигляді, як вона зараз є, навіть і музика, ставити не можна, просто взяти так не можна підливши сьгоднішніх моментів. Тут прийдеється до певної міри переробити сценарій, використавши самі кращі елементи, вивіши більш чітко з ідеологічного боку інтригу, без якої скучно / 1-а дія / 2-а дія найбільш драматична. У 1-му акті нема дії. І це вражає. Музика Лисенка страшно наївна, крім окремих номерів. Другі тов-і також визнають, що у музиці є кілька номерів цінних. Коли новий композитор буде наново оркеструвати, то потрібна легкість буде знайдена.

Думуючи ставити це як оперетку, я не думав перенесення на сцену сьгоднішньої оперетки / прим. тої що в театрі ім. Лібкнехта / . Думав утворити з Енеїди те, що увляла собою оперетка, коли вона зародилась. / Пре-красна Елена, яка була піднесена як політична сатира. / Абсолютизм і лібералізм був висміяний в ті часи. І тепер можна її використати як легку опереткову форму. Приймається глядачем вона буде. Можна з неї зробити гарну політичну сатиру. Коли не буде змісту глибоко політичного - не збираєсь зробити плакату - буде гостра сатира.

Тут я попав на два з'явлення, що їх я ще не розв'язав. Я у стадії установалення ідеї п'єси. Від цього залежить і дальший шлях праці. Пев-ставали окремі фрагменти формального розв'язання п'єси. І два питання: / чому вони боги, як оправдати богів з ідеологічного боку і 2/ коли вчи-тується більш в поєму, то у Котляревського більше сьмпатія на боці Троян-ців, - вони як позитивні особи, - коли скреслити в поємі окремі моменти про Латинь / висміює Латинців / - то як бути з Троянцями, як їх підкорити нашій установаці. У мене думки були прим. такі: що Олімп це верх західньої Європи це верх правящі політикою, а Троянці це політичні емігранти. Це все ще не оформлено і я не знаю, чи ті думки ідалі. / Зевес - Ліга націй, Троянці - політемігранти, що мандрують по різних країнах іт.д. /

42 | 2.

Висновки: Према, а не п'еса мусить лягти в основу посьмановки. В п'есі використати моменти, які цінні. Музику прийдеться писати нову з композитором. Цікаво почути думку, що до еротики в плякетному вигляді /оперети без еротики не уявляю собі/. Це головним чином запитання на які-б я хотів чути відповіді, чи можна прийняти цих богів, як таких, що по суті дали те, що дав Котляревський в той час /щоби у кожному з богів пізнати якогось чиновника, писарчука і т.д., чи зовсім переробляти. Я працював ще не багато і роз'яснення ще не знайшов.

Життях Запитання Життя

Бегичева: Що думає брати Василько з оперети: словесний матеріал, чи щось інше. Що цінного дає ця оперета.

Василько: Оперета взята тому, що не має п'ес і тому що легше переробляти, як писати. В цій оперетці є де-які місця, які можна перенести у майбутню нашу оперету. /сцена засідання на Олімпі може бути використана/ Переробка торкнеться першої і третьої дії. Другий акт, коли його перефарбувати, вигострити образ - він найбільш прийнятний. Цінним вважаю не ту чи інку фразу, а загальну установку, яка є у Котляревського і яка все таки сатирична. Нейтральна божеська фабула, що дає можливість виводити кого хочете в особі Зевса. У нього є дуже цікаві окремі шматки, які можуть бути внесені в постановку. Думаю, що цей весь текст буде частинно дописаний. Коли приміром розказувати такий момент що вони пили, то треба розповісти всі радянські горьки, взяти момент Котляревського і перефарбувати сьогнішніми асортиментами.

Дубовик: Чи т.Василько говорив про цю справу зі Старицькою-Черняхівською.

Василько: Не говорив, у неї нема оригіналу, сказала, що нічого не пам'ятає. Не має нічого проти переробки по моїм вказівкам, а щоби не фігурувало її прізвище під переробкою вона погоджується на таку історію що "пише для мене текст Оприса Стещенко". Вона буде працювати для театру охоче.

Тягно: Чому Василько відкинув цю думку, /використати українську емірацію/ яка могла-б послужити сюжетним ключем переробки, чому так непевно відзивався про те.

Василько: Це один із варіантів, найкращий. Для мене цікава відповідь на таке: явище було таке, що ми зараз молоді режисери "Березіля", коли щонебудь робили, дуже часто чули закид, що мислимо театром п'яката, що приміром: це було-б добре, але для театру-плакат. І коли я подумав собі, що Олімп, це ліга націй і т.д. - я зразу подумав, що це плакат.

Бортник: Як уявляється робота з актором, що до співу і музики.

Василько: Що до співу у принципі дивлясь так: актори гарно співати не будуть, коли є кілька чоловік, що співали і мають певний досвід, то від других не співучих максимум, що буде вимагатися - це буде музична підкача. Мені здавалося, що викресливши самі музикальні відповідальні номери по суті всякі промови можуть бути цілком передані нашим актором. Спеціально для того перекидати музику не варто. Ліричного моменту не відкидаю. Хороші місця і балет не розв'язував.

Терсенко: Чи динаміка музики в п'есі буде за Котляревським, чи сучасна.

Василько: Думаю, що в цій оперетці треба позбавитися певної хежлетчи ни яка є у Лисенко і в Старицької-Черняхівської. Там багато від чумацького вса зовсім не опереточного. Взагалі мислиться постановка, що буде дуже близька до ексцентрики. /мова, рух, подана, декорация, костюм, грім, - все близько до ексцентрики/. Уявляю собі прим.: що підчас гопака на Олімпі конструкція вся мусить танцювати. Це пока фрагмент.

Валабан: Чи є щонебудь конкретного в розумінні тої цілі яку мусить зробити ця вистава на глядача.

Василько: Мета така: у легкій стравно-театральній, доступній сприймаемій формі, якою є оперета подати політичний памфлет. Сюжет, тема, ідея цього памфлету - не ясна. Були такі міркування: Олімп прекрасний бюрократичний малюнок, але чи є рація тепер висміювати - це мене спинає.

Лішанський: Міф по суті чужий. Крім того, що вони, як певний символ будуть невизначені /Меркурій, Марс т.д./ вони, як певні передатчики тих масок які на них надягнені не будуть зрозумілі. Це небезпечно.

Василько: Не поділяю думек про поганих передатчиків. Міфологія чужа - це правда, але я не згоден з тим, що боги будуть не зрозумілі. Уявлю собі що Марс виступає, як фашист і співає куплети - неже він буде чужий. Латинізація богів цілком може бути асоційована з питанням українізації.

Обмін думками.

Лішанський: Мені здається, що краще було-б використавши матеріял Котляревського побудувати зовсім нову п'єсу, яка-б Василько не знизувала, себ-то такі моменти: прстилежний драматичний план, музика Лисенка, що по словам Василька у ніякому разі не відповідає ні Енеїді ні плану, ні оперетці. Загалом повстає питання, що краще Василькові написати сценарій, і замовити п'єсу і музику на замовччя собі голови над цим матеріялом.

Кудрицький: Оскільки Василько говорив, що у нього багато ще не в'яснено то очевидно диспутувати трудно. Хочу спинитись на певних моментах. Відсутність дії, боги. Богів не треба переробляти в лігу націй. Богів залишити. Що боги чужі - це не правда. Мені здається, що твор Котляревського достаточо популярний і серед громадянства, що старше віком і навіть серед теперішньої молоді. З Олімпійськими іменами всі знайомі. Крім цього це можна підкреслити і в грі. В театральній дії це надзвичайно зручна штука. Треба встановити точку, по якій б"є п'єса. Еміграція - думка адороба. Треба означити дієвих осіб, політичні фігури і тільки дрібні персонажі перелицювати. Богів оставити обовязково. По моему поскільки це комедія і іменнов такі форми - то багато не буде полягати в тому, щоби була дія. Навіть яка невизначена дія може бути цілком вистарчаюча приймаючи на увагу весь комплекс, всі театральні фігури, політичний намір, дотеп персонажів, який мусить бути надзвичайно гострий і б"ючий по сучасності. Це буде рупором сучасної злободенщини. Тоді не буде вага у дії а у слові, відсутність дії не буде така болюча. Коли я перший раз дивився репетиції "Психікль" мені страшно ставало за те, як глядачі будуть дивитися на постановку. Оказалоь, що поскільки текст був гострий, то п'єса досягла своєї мети. Богів треба залишити обовязково, троянці можуть бути емігрантами. Встановити точку по якій буде п'єса бити, може бути, що після цього буде потреба введення нових персонажів. По до музики - думаю, що трудно буде справитися з новою музикою. Кольосальна робота, акторам буде важко. П оперетки де музики дуже мало, а вони все таки приймаються, як оперетки. Нема потреба робити її уся музичною. По до музики краще було-б обробити, використати Лисенка.

Загалом: Не треба руйнувати цієї побудови у Котляревського, залишити боги, кістяк подій, найти точку і це все розв'яже. і введе нових персонажів. і відсутність дії не буде почуватися. Еротика може залишитися так як вона є. Вона здорова, хорошого сміху. Там де буде потреба щось висміяти, еротичну сторінку негативного персонажу з політичних фігур минулого, раз воно буде висміюватися, то це опрділяє подану.

Пербатинський: Коли звичайно брати за сюжет українську еміграцію - то найбільш в'дчний матеріял у Котляревського. Коли будувати нову п'єсу можна скористуватися тим матеріялом. Матеріял у Старицької не можна прийняти-це водичка, яка не має ні якої прямої лінії. Можна взяти звязку і розв'язку. Пікава латинь. Коли їх прийняти як богів - то вони можуть існувати в прольозі. /Святання можна зробити, як поїздки за допсомого/ Еротика, що є в тексті Старицької - бліда. Богів дуже обережно можна вивести, скористуватися поємом Котляревського, причипити сюди латинь.

Терсженко: Вся трудність, дуже велика, полягає в увязці того матеріялом з яким познайсмив нас Василько з сучасним цікавим спектаклем. Коли візьмемо матеріял Котляревського, то від нього не залишиться майже нічого. Перш за все, що до динаміки мови: ясно що вона не може бути по Котляревському. Що до побуту - він не буде по Котляревському, можливо, що якоеь можна буде його використати. Залишається одна інтрига. Коли візьмемо текст трьох дій, то абсолютно ним користуватися не можна. Інтриги не має. Коли прийняти на увагу ще й те, що приходитьсь використовувати музику Лисенка, яка також не сучасна, то приходитьсь будувати спектакль шляхом мсазівки, ліпяти його із шматків більш менш цінних. Такий спектакль на глядача вражіння не зробить. Саме головне, як стоїть справа у Василька з ідеєю. Висміяти, це не відомо що висміяти і дуже тяжко говорити про те, коли ще нема ідеї. Цей матеріял дуже зв'язує Василько в роботі. Сама ідея хороша. Далекі лег-че було -б будувати нову оперету, використовувати інтригу, давши нову музику і тоді спектакль буде цікавий.

Лішанський: Коли т. Курбас говорив про власний присудий Березілю стиль, що до побудовання кожного спектаклю, то в мене така думка. Коли Кудрицький сказав, що ця оперета буде мати добрий вигляд, що вона буде приємним спектаклем, то я подмав, що першою по суті специфічною оперетовою /"Повились" нею не були/ буде ця оперета. Вона не повинна виринати у нашому театрі власним стилем. І коли вона буде мозаїчна і навіть побудована шляхом певних компромісів, вона не буде стильною для нашого театру, вона буде виглядати завдяки сполученню багатьох неорганічних елементів в компромісом в цілому. Музика і слово: матеріал по фактурі не можна пристосовувати до ідеї, яку виводить Василько. Фактурний матеріал музики цілком чужий нашому відчуттю, так само слово. Цим самим ви ходите побудовання, чи ця оперета в такому вигляді, як вона є, чи вона не буде порушувати стиль нашого театру.

Курбас:

Я рахую, що Р.П. дуже добре зробив, коли намітив цю оперету до постановки. Слухачи її дуже яскраво малюється і мусять малюватися кожному з вас грандіозний спектакль своєю розмаїттю. Це-ж розумієте, який грандіозний образ "набеса". Все це у величезній гіперболі мусять уявлятися і як раз пародійний момент, що на нього звертав увагу Василько являється мисленням розвизуючим руки в напрямку самого безпардонного розпоясання постановки у відношенні згущення фарб, загострення рисунку, виконання на сцені самої ризикованої вигадки. Спектакль цей, тому що він являється пародією на певний літературний тип, як на певен світогляд, зеркало певного світогляда. Він так являється єдиним у нашому репертуарі моментом де дійсно можна буде дати справжню театральну яскравість без ніяких обмежень від теми, від яких небудь других матеріалів, які звязують. Тут говорилось про цілеву установку спектакля. Я не розумію такої цілевої установки, як Василько: -дати політичний памфлет. Це є засіб, а не мета. Мета му сить бути звязана з нашою установкою нашого театру. Поскілки ми адресуємо нашу роботу до психології глядача, то ясно, що оперета, як завжди всякий веселого аспекту спектакль /розумію веселого у самому широким розумінні юмористичного сміху/ всякий такий спектакль мусять у глядача утверджувати, викликати певне бадьоре зрийняття життя і певне бадьоре, критичне відношення до цих явищ у нашому житті і кругом нього, які так сказати не шкідливий /а коли це сатира то і шкідливий/ у даному разі не шкідливий, яких ми можемо обзвикодити цілком для громади, як певних ідеологічних моментів тим, що ми їх осміємо.

Пояснення: Можна до всякої теми, всякого явища можна викликати різні відношення у глядача, сентиментальне, доброго можна викликати до нього і т.д. Можна його викликати у різному характері: умилого споглядання, характері певного загострення, інтелектуального скупчення, критичного в характері бадьорого відношення до даного явища і бадьорого світовідчуття. Викликання цього і утвердження цього у глядача по відношенню до певних явищ, являється обовязковою цілевою установкою для кожної з наших постановок, які ідуть в аспекті сміху.

Що це буде політичний памфлет я не погоджуюсь. Не треба себе змушувати до цього. Політичний памфлет бере тему іменно в політичного життя. Коли Василько тут говорить про те, що він буде говорити про Ліру-Нація, про еміграцію, то це з політикою не годиться. Воно може бути памфлетом коли взяти переробку сюжету, тематичну, що це будуть іменно емігранти. Правда, тут є момент іменно від памфлету. Тоді треба вирішити собі, що це кладемо в основу і тоді приміюючись до того, постановка буде чистим памфлетом. /Тоді і Петлюра вийде на сцену і т.д./ Не треба так обовязково розуміти цієї можливості, що це емігранти, а це Антанта. Це не мусять бути гостро сказано, це може бути, як певна можлива асоціація у глядача і не мусять бути акцентоване на політичний памфлет. Тут не варто себе звукувати. Памфлет на явища побутові повинен бути тут примінений. І не тільки на явища побутові, а і на життя у самих широким можливостях, проявах.

А розумію план цієї постановки, як оперету бурлеск, котра, вірно, ексцентрична по своїй природі оперета така, в котрій не сміє бути нічого заложеного від середовища, жко в якому оперета обертається. Оперета обертається в середовищі аристократії і звязана певною фабулою, сюжетом у якого в основі лежать певні побутові для цього середовища риси. У будоваді це було-б все перебільшене, але зісталось би все таки концентровано у тій мірі, у рамках законів, рис цього середовища. Тут переходить через цю граніцу. Це слідуочий етап після бурнади. Якогось зосередження побіля типічних рис середовища немає. Тут цілком свобідне балагурство на випадкову цілком сюжетну рамку, але не на тему цілком сучасну. От що вийде і мусять вийти із зіткнення старої оперети з нашим театром.

На мій погляд писати нову оперету не варто. Це забрало-б багато часу, писання п'єси, нова музика і розсудування. - Пройшов би рік. Ми на це не маємо часу і навіть ці маленькі моменти, які хочемо здобути в психології глядача, - вони цього не варті. Воно легке по своїй вазі. І так як воно легке, так і підіймайте. Попались боги, то хай будуть боги.

Легкість повинна бути основним тонусом цього спектаклю. Від цього стиль нашого театру не пострадає. Не має такої п'єси від якої мусив би пострадати стиль нашого театру. П'єса в постановці починає жити. Це, як вона ставиться, може зв'язатися і з стилем всякого театру. Від того, як Василько буде ставити, чи він шльопнеться в чисту оперету, чи в реміністенцію Садовського, від того, як наша ідеологія, наш матеріял переломлюється, залежить чи наша оперета буде в погодженні з нашим фізіономією. Тоді це не буде деревляним носом в живому обличчі. Цього воятися не треба. Але / в мене великі побоювання по відношенню до того хто буде переробляти цей текст. Коли ми хочемо, щоби ця п'єса зробила те, що нам треба, коли ми знаємо, що вона візьме не всею значимістю дією, котра щось означає, щось роз'яснює, щось символізує, коли ми знаємо, що цим не візьме, бо дія тут руштована, на якуму причеплено що нехочеш, воно являється живим моментом у спектаклі, то я боюсь, що Старицька цього не зробить, тому що вона у нашому мисленні, у нашому оцінюванні життєвих з'явищ не вміє працювати. Балагурить, щоби сміялися, а для цього спектакль строїть не варто. Балагурить гостро по свідомій адресі - так треба це робити. А поскільки до цієї роботи намічена Старицька, то з цього можуть вийти двозначності. Нікому не секрет, що сцена в халтурці в зайцях є хитро усміхнена фізіономія громадянина / піднесено це в такій формі, але за тим у глибині є старий громадянин, який сміється не тільки над халтуркою, а над усім новим театром. Це, дармо, і я боюсь, щоби цього не було в опереті / поскільки халтурка це об'єкт спільний, старий громадянин відноситься також негативно до цього і коли тут буде зачеплене питання зовсім другого порядку, що до котрого у них другий погляд на це, як у нас, то тут вийде легкість що до того. Кому дати не знаю. Може Старицька переродилась. Боюсь що вона потягне Василька у цілком одругий бік, у той небажаний бік, де балагурство буде занадто двозначне і воно може бути балагурством для балагурства. Цікаві міркування Василька що до цього.

Василько: Що до останнього: я не говорив на цю тему зі Старицькою. Були балачки ще весною. Зараз абсолютно з нею не говорив. Взагалі рішив говорити лише тоді, коли ясна буде справа з постановкою. В Києві є дві особи, що могли-б працювати це Ярошенко і Старицька. Писати комедію легко не всякий може. Може буде, що я погано поінформований про стан київських літературних сил. Справа прох, стоїть дуже гостро із часом. Коли-б Ярошенко працював інакше, як над "Зайцями" діло було-б краще. Старицька при всіх хобах, надзвичайно працюючий чоловік. Коли-б найшовся, якийсь юморист можна було-б попросувати. Справа однак горить. А не знаю що робити після таких застережень. В мене відпадає охота від цієї фігури. З Ярошенко напевно буде така історія, як з "Зайцями". з тим, що тут це гірше, тому що тут шматки, а не сценарій.

У х в а л я л и: Рекомендується т. Василькові найти другого літератора, а коли не знайде то обставити Старицьку так, щоби вона виконувала роботу точно по вказівкам Василька. Рекомендується також прискіпити темп роботи до максимуму.

